

Kunstnernettverket samler 20 landsomfattende organisasjoner som representerer skapende og utøvende kunstnere i Norge. Samlet har disse forbundene om lag 29 000 medlemmer. Nettverket arbeider med kunstnerpolitikk, med særlig vekt på kunstneres inntektsforhold, sosiale rettigheter, stipend, vederlag og opphavsrett.

Høringsnotat – Arbeids- og sosialkomiteen

Alle i Norge skal i prinsippet ha like rettigheter, men kunstnere faller ofte gjennom det sosiale sikkerhetsnettet. Kunstnere har lav gjennomsnittslønn, og også midlertidige arbeidsforhold, og kombinasjonen av ulike tilknytningsmodeller bidrar til at kunstnere får mindre igjen for velferdsytelsene enn andre.

Corona-pandemien kan på mange måter sies å virke som et «forstørrelsesglass» for svakhetene i det sosiale sikkerhetsnettet som kunstnere ofte opplever. På tross av gode kompensasjonsordninger, faller mange kunstnerne dessverre likevel utenfor de ekstraordinære tiltakene. Eksempelvis ble prosjektøkonomien med sterkt varierende inntektssyklus, ikke hensyntatt i utformingen av hjelpetiltakene. Utover å sikre at kunstnerne, og norsk kulturliv, overlever denne krisen, mener Kunstnernettverket det er avgjørende at man også bruker erfaringene fra denne perioden i arbeidet med å finne gode, langsiktige løsninger for «normale» tider. Ikke minst vil dette være viktig erfaringer å ta med seg i det videre arbeidet med Kunstnermeldingen.

Det akutte

Kompensasjonsordningen for selvstendig næringsdrivende og frilansere

Kap. 2543 Midlertidige stønadsordninger for selvstendig næringsdrivende, frilansere og lærlinger.

En samlet kulturnæring og mange tusen kulturarbeidere var svært glade da våre protester, demonstrasjoner og markeringer over hele landet resulterte i at Stortinget videreførte denne ordningen ut desember 2020. Behovet for en videreføring også i 2021 er for mange like akutt, men i regjeringens forslag foreslås det - slik vi leser proposisjonen - at denne kompensasjonsordningen ikke videreføres. Kompensasjonsordningen ble vedtatt helt i starten av epidemien med følgende siktemål:

«Stortinget ber regjeringen innføre en midlertidig ordning for selvstendig næringsdrivende og frilansere som nå mister hele eller deler av inntektsgrunnlaget sitt som en følge av korona-pandemien.»

For de selvstendig næringsdrivende innenfor kulturfeltet, er virkningene av regjeringens nedstengninger og restriksjoner i forbindelse med koronaepidemien langt fra over, og vi ser heller ikke tegn på noen betydelige bedringer når vi går inn i 2021. Folkehelseinstituttet varsler også at det de kommende årene er vedvarende fare for lokale utbrudd eller nye bølger av epidemien. Regjeringen og/eller lokale myndigheter fortsetter også med

sterke restriksjoner på antall publikummere på kulturarrangement, og disse begrensningene kan komme svært plutselig, noe som medfører en svært stor grad av uforutsigbarhet.

Vi merker oss at departementet skriver at: *De midlertidige løsningene som er utviklet, må også forvaltes slik at de raskt kan gjenopptas dersom det skulle bli nødvendig.*¹

Vi mener at nødvendigheten for å videreføre denne ordningen er tydelig allerede nå. Selv om andre ordninger – som kulturdepartementets foreslåtte stimuleringsordning – vil vise seg å fungere, er det vår klare anbefaling at spesielt denne kompensasjonsordningen videreføres, da den er det siste, og avgjørende, sikkerhetsnettet for svært mange kunstnere. Denne gruppen yrkesutøvere er fremdeles i den situasjonen at de har mistet hele eller deler av inntektsgrunnlaget sitt som en følge av korona-pandemien, FHI fremdeles anser pandemien som pågående, og myndighetene pålegger fremdeles aktørene i kulturlivet strenge restriksjoner.

- *Vi ber derfor Stortinget om å forlenge kompensasjonsordningen for selvstendig næringsdrivende, så lenge det er nødvendig, og i hvert fall fram til sommeren 2021.*

Det langsiktige

Sykepenger/NAV's forsikringsordning

Noen positive endringer har skjedd de siste årene, blant annet i hvordan folketrygdens korttidsytelser beregnes for de med kombinerte inntekter. Samtidig er systemet fortsatt komplisert, og delvis basert på skjønn, noe som kan være krevende i møte med svært varierende kompetanse hos NAV når det gjelder våre gruppers særskilte arbeidssituasjon.

Vi opplever at oppdragsgiverne stadig oftere forlanger at arbeidet må utføres i egen næring. Den som vegrer seg, risikerer å miste oppdraget. Konsekvensen er at kunstnere mister trygderettigheter, står uten yrkesskadeforsikring og at arbeidsmiljøloven og fremforhandlede tariff- og normalavtaler ikke gjelder. Dette rettighetstapet bør i det minste kompenseres ved å øke dekningsgraden for sykepenger. Selv om det også her har skjedd en positiv endring, og sykepengedekning er økt fra 65 til 75 prosent fra 17. sykepengedag, er det ikke nok. Til sammenligning får frilansere 100 prosent dekning fra 17. dag, mens ansatte arbeidstakere får 100 prosent dekning fra første dag.

For dem med lav inntekt blir en dekningsgrad på 75 prosent vanskelig å overleve på for den som blir langtidssykemeldt. Dagens system med frivillig tilleggstrygd skal være en selvfinansierende forsikringsordning, og er således mer å betrakte som en kommersiell forsikringsordning, enn en sosial tilleggsordning for å dekke opp for manglende lovfestede rettigheter. Premien er derfor også uforutsigbar og endres hyppig, noe som er svært krevende for kunstnere som oftest både har lav, og svært variabel inntekt. Tilleggsforsikringen for næringsdrivende er også svært dyr, og denne gruppen har rett og slett ikke råd til den.

En annen utfordring er at forsikringsordningen ikke legger til rette for de med kombinerte inntekter. Hvis man både er frilanser og selvstendig næringsdrivende kan man kun tegne forsikring for næringsdelen av sitt virke, uansett hvor lav næringsinntekten er. Lovendringen som trådte i kraft 1.1.19 var ment å skulle bedre vilkårene

1. s. 16

for de med kombinerte inntekter, men har altså samtidig fratatt denne gruppen muligheten for å tegne tilleggsforsikring for de første 16 sykedagene.

- *Kunstnernettverket mener at sykepengedekningen for selvstendig næringsdrivende (enkeltpersonforetak) må økes til 100 prosent fra 17. sykedag, slik den nå er for frilansere som ikke er selvstendig næringsdrivende.*
- *Kunstnernettverket mener at tilleggsforsikringsordningen må endres slik at de med kombinerte inntekter frilansere/næringsdrivende kan tegne forsikring også for frilansdelen av sitt virke.*
- *Kunstnernettverket mener at ordningen med at tilleggsforsikringen for frilansere/ næringsdrivende skal være selvbærende bør endres og at staten bør subsidiere deler av forsikringspremien for denne gruppen.*

Pensjon

Ifølge Kunstnerundersøkelsen *Kunstneres inntekt i 2013* ved Telemarkforskning har nærmere halvparten av kunstnerne ingen pensjonsordning. Selvstendig næringsdrivende kunstnere, frilansere og korttids- og deltidsansatte har i stor grad basert seg på Folketrygdens minstepensjon som eneste pensjonsordning. Med omleggingen av folketrygden, bortfallet av besteårsregelen som var uvurderlig for kunstnere med svært skiftende inntekter, og reduserte utbetalinger, er det påkrevd å finne andre løsninger om ikke kunstnerne skal ende i alvorlig fattigdom. Vi mener at det er viktig å legge til rette for fremtidens arbeidsliv gjennom å sikre at alle, uavhengig av tilknytningsform, har et minimum av rettigheter. For kunstnere må det legges til rette for at det kan opptjenes tjenestepensjon også på korte ansettelser, lav ansettelsesgrad og lave inntekter.

Systemet med egen pensjonskonto, som trer i kraft fra nyttår, er svært positivt, og vil for mange kunstnere med korte ansettelser være en viktig forutsetning for å gjøre det mulig for å opparbeide seg et minimum av tjenestepensjon. Den departementsoppnevnte arbeidsgruppen utredet i sin rapport desember 2016 i tillegg til de foreslåtte endringer, ytterligere to mulige endringer i lov om innskuddspensjon: Fjerne regelen om en stillingsandel på minimum 20 prosent, samt fjerne bunnfradraget på 1G (opptjening fra første krone). Flere instanser, både regjeringens egen arbeidsgruppe, FAFO og Actecan, har påpekt at å fjerne bunnfradraget *er det tiltaket som vil ha relativt størst effekt for de med lave inntekter*. At disse endringene også sikres, vil være avgjørende for mange av våre medlemmer.

Mange kunstnere har en kombinasjon av så godt som alle ulike tilknytningsformer. Det er en stor utfordring å sikre et akseptabelt pensjonsgrunnlag for denne gruppen. Vi ønsker derfor å poengtere at *prinsippet* om en egen pensjonskonto, med mulighet for valg av leverandør, åpner opp for en bredere, og mer langsiktig tenkning. Det må sikres pensjonsopptjening på den type inntekter kunstnere faktisk har, og vi ser derfor for oss at ordningen bør kunne utvides til også å gjelde: Lønn fra korte ansettelser, frilansinntekter (inntekter fra ikke-ansatt lønnsarbeid), arbeidsstipender mv., og på sikt også inntekter fra oppdrag.

- *Kunstnernettverket mener den langsiktige målsettingen bør være å muliggjøre en egen pensjonskonto, hos selvvalgt leverandør, hvor man kan samle alle ulike typer pensjon fra alle ulike tilknytningsformer. En forutsetning for en slik ordning vil være pensjon fra første dag og første krone.*

Det er Kunstnernettverkets håp at det kan komme noe godt ut av denne pandemien. En synliggjøring av, og økt forståelse for, kunstnere og kulturarbeideres skjøre og sammensatte arbeidsliv, bør kunne legge et godt grunnlag for å sikre et bedre sosialt sikkerhetsnett enn våre medlemmer har i dag. Den avgjørende forutsetningen vil likevel som alltid være; politisk vilje.

På vegne av Kunstnernettverket,
vennlig hilsen Utvalg for trygd og pensjon

Christine Thomassen – nestleder Creo – forbundet for kunst og kultur (leder)

Knut Alfsen – styreleder Norsk Skuespillerforbund

Tove Bøygard – styremedlem NOPA Norsk forening for komponister og tekstforfattere

Gyrid Garshol – daglig leder Norske Billedkunstnere

Jan Terje Helmlı – juridisk rådgiver Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening

Jan Terje Helmlı – juridisk rådgiver Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening

Heidi Marie Kriznik – leder Den norske Forfatterforening